

Мајор **ЈОСИП МИТРОВИЋ**

„КАКО ИЗБЕЋИ УБИТАЧНО ДЕЈСТВО АРТИЉЕРИСКЕ ПРИПРЕМЕ?“

У чланку који је под горњим насловом изашао у „Војном делу“, бр. 9/54 године, поново се покреће врло актуелно питање које још није решено и поред полемике која је о њему вођена. Не желим улазити у дискусију о томе како и где треба груписати своје снаге да би се сачувале од дејства непријатељске артиљерије, али, по моме мишљењу, не може се прихватити да се склоништа граде у висини друге или треће линије ровова и да се у њима заклањају сопствене снаге са прве линије за време нападачеве артиљериске припреме у првом реду зато што је отстојање треће линије ровова од првог рова исувише велико. Поред тога, требало би размотрити и питање постројавања борбеног поретка и заштите живе силе и ватрених средстава у случају примене атомског оружја од стране нападача, али би то изискивало посебну студију.

Писац чланка сматра да масовној артиљериској ватри треба, пре свега, супротставити растресити борбени поредак и поред осталог каже:

„Пошто је очигледно да се за сваког борца не могу изградити склоништа солидне јачине, биће најбоље ако се за заштиту живе силе и ватрених средстава раде склоништа највише за једно или још боље за пола стрељачког одељења... Ако се, на примјер, у једном батаљонском одбранбеном рејону изради око 40 одељењских или 80 полуодељењских малих склоништа... онда ће вероватноћа погађања због мале величине склоништа бити мања... Било би потребно да *склоништа буду у самом рову*¹⁾ или највише 30 метара далеко од ватреног положаја... Пожељно је да њихова покривка може обезбедити живу силу од *директних удара граната 122—152 мм*, а у сваком случају бар од њихових парчади“.

Пре свега, наша правила не препоручују израду већих склоништа од одељењских²⁾, већ предвиђају израду блиндажа за 3—5 војника — значи за полуодељење. Покривка ових склоништа не омогућава заштиту од директних удара граната 122—152 мм, јер су то склоништа лаког типа, која штите само од митраљеских рафала и мина 82 мм. Било би врло корисно изграђивати склоништа *тешког типа*, каква предлаже писац, јер она могу да пруже солиднију заштиту живој сили

¹⁾ Курзив је мој у целом чланку. — Ј. М.

²⁾ Инжињерско правило за пешадију.

и ватреним средствима: Изградњом таквих склоништа могао би се, углавном, решити проблем заштите живе силе, али тиме не би била решена сва основна питања која се постављају пред браниоца, као што су: сламање непријатељског напада и наношење тешких губитака нападачу пред предњим крајем.

Полазећи од тога да би се изградњом склоништа тешког типа могло успешно решити питање заштите живе силе и ватрених средстава, намеће се питање колико је то остварљиво, тј. какве су техничке и стварне могућности за израду тих склоништа и шта све њихова израда изискује од једне јединице. Размотримо најпре како би изгледало једно такво склониште за заштиту од директних погодака гранате 122 мм. Заштитна покривка склоништа може да се ради у једном слоју (од саме земље) и у више слојева, међу којима је најважнији слој распрскач који може бити од опеке, камена или бетона. У сваком случају, у ратним условима можемо највише рачунати на употребу камена. Сама висина склоништа износи најмање 180 см, носећи слој 50 см, еластични слој 100 см, слој распрскач 170 см и маскирни слој 30 см. Ако се томе дода још и подметач од 20 см између скелета склоништа и носећег слоја, излази да цело склониште треба да иде под земљу 5,5 метара. Код склоништа са заштитном покривком само од набијене земље та дубина достиже 6,5—7 метара.

У погледу прорачуна материјала задржаћу се само на склоништима са покривком у више слојева, узимајући димензије склоништа које и писац чланка предлаже, тј. 1 метар ширине и 5 метара дужине. За израду таквог склоништа (заједно са уређајем за колективну заштиту од Бот-а) потребно је око 19 кубних метара дрвене грађе. С обзиром на дубину склоништа потребно је ископати 144 м³ земље, док за израду слоја распрскача за такво склониште треба 51 м³ камена. За израду 40 таквих склоништа (у једном батаљонском рејону) потребно је 2.040 м³ камена, а то у оквиру пука износи 6.120 м³. Рачунајући да 1 м³ камена тежи 1,5 тону, то претставља терет од 9.180 тона или 918 теретних вагона чија је носивост 10 тона.

Посебан проблем претставља питање дрвене грађе, јер само за израду 40 оваквих склоништа треба око 800 м³ грађе. А да ли командант пука може рачунати да ће на лицу места наћи оволику количину грађе која је потребна само за израду склоништа, кад се зна да су поред тога потребне велике количине грађе за израду жичних препрека, за облагање ровова, за израду осматрачница, итд.? По моме мишљењу, не може.

Ситуација код склоништа за заштиту од граната 152 мм још је тежа. Његова дубина под земљом износи 6 метара, јер дебљина саме покривке износи 3,90 метара, од чега на слој распрскач долази 1,90 метара. За израду слоја распрскача овде је потребно 66,5 м³ камена. За 40 склоништа то износи 2.660 м³ или 3.990 тона или око 400 вагона чија је носивост 10 тона, а у оквиру пука 1.197 вагона од 10 тона. Количина дрвене грађе остаје иста као у горњем случају.

Ако претпоставимо да се 50% од наведене количине материјала може наћи на лицу места, ипак остаје да је за један пук потребно до-

турити још 500—600 вагона камена, што зависи од тога о каквом се склоништу ради. Не узимајући у обзир питање да ли у ратним условима можемо очекивати да ће железнице дотурати толике количине камена, остаје да се реши питање превоза те количине са места истовара до места употребе, јер би за то било потребно 1.530 до близу 2.000 камиона носивости 3 тоне. Поред тога, услед тако велике количине камена коју треба уградити и велике запремине склоништа које треба укупати испод нивоа, остаје да се реши шта ће се урадити са преосталом ископаном земљом, јер се она не може сва искористити за затрпавање склоништа. А није једноставна ствар уклонити и маскирати тако велику количину земље а да то не примети нападач. Колика је та количина земље може се сагледати кад се има у виду да само од једног склоништа остаје преко 60 м³ земље.

Овде је било речи само о склоништима за непосредну заштиту живе силе од артиљериске ватре, која нису погодна и за одмор, тако да поред њих треба изградити и изванредан број склоништа за одмор људства.

Поред огромних количина материјала за израду склоништа тешког типа потребно је утрошити и знатно времена. Тако, на пример, за израду једног таквог склоништа потребно је за:

— ископ земље (144 м ³)	288 радних часова
— припрему дрвене грађе	158 „ „
— уграђивање и састављање костура	60 „ „
— вађење камена (машинским путем)	112 „ „
— превоз камена са 5 км удаљења	96 „ „
— стављање слоја распрскача	100 „ „
— затрпавање склоништа земљом	80 „ „
— одвоз или разастирање преостале земље	60 „ „
— израда саобраћајнице (30 метара)	60 „ „

Свега: 1.014 радних часова³⁾

Значи да би за 40 таквих склоништа требало 40.560 радних часова или 11,6 батаљонских радних дана. Међутим, ово је све разматрано кроз призму потпуно слободног извођења радова, без обзира на утицај присуства непријатеља, као и на рад ноћу, због чега би се потребно радно време свакако повећало још за 100—150%. Поред тога, треба имати у виду да ове радове, а нарочито постављање дрвене конструкције у склоништима, није у стању да изводи сама пешадија, већ је за то потребно ангажовати одговарајући број стручних лица-пионира. А да ли се може рачунати да ће пионирска јединица пука, поред радова на запречавању, изради и уређењу КМ и КО пука и осталих задатака које извршава, моћи учествовати у изради тих објеката и у коликој мери? Најзад, ако бисмо били у непосредном додиру са непријатељем, поставља се питање: да ли је уопште могућа израда тих објеката?

³⁾ Овде је узето да просечно један војник са великим алатом може ископати за 1 радни час 0,5 м³ земље. Но, та норма се унеколико смањује копањем у дубину. Поред тога, за вађење и превоз камена узето је 50% од потребне количине радних часова.

Из досада изнетог могу се извући ови закључци:

1) Израда таквих објеката изискивала би огромне количине материјала, радне снаге и времена; 2) извођење ових радова захтевало би огромну количину превозних средстава и велико напрезање транспорта; 3) израда тих склоништа на главном одбранбеном положају била би немогућа у непосредном додиру са непријатељем, а поготову у самим рововима — изузев на добро заклоњеним местима (на задњем нагибу), и 4) таква склоништа не могу се радити на сваком земљишту (на равничастом где су подземне воде близу површине, на слабо пошумљеном земљишту где нема дрвене грађе, итд.).

Писац даље инсистира на томе да би требало изменити ред хитности инжињерских радова и каже:

„Требало би променити досадашњи ред хитности инжињерских радова тако да се склоништа граде упоредо са израдом стрељачких заклона“.

Он даље предлаже да се једновремено граде и склоништа и стрељачки заклони на тај начин што би једна половина одељења радила стрељачке заклоне, а друга половина градила склоништа. Слажем се са тим да склоништа треба изграђивати у првом реду хитности, само је питање у којим случајевима и какав тип склоништа треба радити. По мом мишљењу, уколико нападач располаже и атомским наоружањем, потребно је одмах, тј. једновремено са израдом стрељачких заклона, градити и склоништа у виду заштитних ровова доста дубоких и покривених, јер они штите и од извесних дејстава атомског наоружања. Иначе, ред хитности инжињерских радова није шаблон; он се одређује према стварној ситуацији, тј. с обзиром на удаљеност непријатеља, доба године, земљиште, итд. Тако би, на пример, зими у први ред хитности свакако дошла израда склоништа, у планинама са слабом путном мрежом израда комуникација, итд.

О благовременом изласку пешадије и ватрених средстава из склоништа на своје ватрене положаје за одбијање непријатељског јуриша писац каже:

„Треба обратити озбиљну пажњу и на удаљење ових склоништа од ватрених положаја одељења, односно полуодељења како би људство благовремено могло отворити ватру на непријатељску пешадију и тенкове... Било би потребно да склоништа буду у самом рову или највише 30 метара далеко од ватрених положаја како би борци — пошто благовремено изађу из склоништа и поседну ватрене положаје — могли бар на 100 м испред себе сачекати и тући непријатељске тенкове и пешадију“.

Поставља се питање: да ли је довољно отстојање од 100 м испред прве линије ровова па да се снажном и тачном ватром одбије јуриш непријатељске пешадије и тенкова, да им се нанесу што већи губици и одржи земљиште које се брани? Сматрам да би излазак пешадије и ватрених средстава на ватрене положаје у времену када је нападач већ кренуо са јуришног положаја био прекасан и да се не би постигао циљ који се поставља браниоцу. Нападача треба тући ватром од мо-

мента његовог поласка са полазног положаја па све до предњег краја (и даље уколико не буде заустављен пред предњим крајем). У томе циљу се и организује главна запречна ватра (ГЗВ) на 400 м испред предњег краја, тако да ватра стрелачког наоружања и осталих ватрених средстава у том појасу буде најјача. Због тога наше Пешадиско борбено правило, II део, поставља:

„Свака тачка на земљишту у појасу до 400 метара пред предњим крајем батаљона мора се налазити под ефикасном ватром браниоца... Уколико се непријатељ приближава, уколико се ватра појачава и на отстојању од 400 метара достиже највећу силу. У то време дејствују сва ватрена средства и стрелци“.

Из овог произилази да пешадија и њена ватрена средства морају бити на својим ватреним положајима и остварити ГЗВ још пре избијања нападача на јуришни положај. То практично значи да људство мора бити у рововима и заклонима још у току задњег ватреног налета непријатељске артиљериске припреме, јер би се у противном омогућило нападачу да са што мање губитака избије на јуришни положај, па и ближе. Поставља се питање: како треба ускладити ова два супротна захтева, тј. како се у време нападачеве артиљериске припреме жива сила и ватрена средства могу заштитити у склоништима и истовремено дејствовати по нападачу и коначно остварити ГЗВ. Могло би се рећи да ће у рововима остати дежурна оруђа која ће дејствовати по нападачу, али њихова ватра, која заједно са артиљериском и минобацачком ватром сачињава костур ватреног система браниоца, ипак не може зауставити његово наступање. Усто се мора рачунати и са извесним губитком у овим оруђима.

Ако имамо у виду ефикасан домет стрелачког наоружања и осталих ватрених средстава, онда је (и према захтевима правила и према стварној потреби) најбоље да се жива сила и њена ватрена средства у првом периоду нападачеве артиљериске припреме налазе заклоњена у склоништима, стим да по мери наступања нападачевог борбеног поретка излазе из склоништа и да према врсти и домету свог наоружања отварају ватру по борбеном поретку нападача, тако да у појасу ГЗВ сви дејствују. Тиме се донекле умањује ефекат непријатељске артиљериске припреме, јер се на ватреним положајима не појављује одједном сва жива сила браниоца него постепено. По моме мишљењу, бар засада, нема другог излаза, јер бранилац има да бира: или да у потпуности заштити живу силу, а изгуби организоване положаје за одбрану, или да предузме ефикасније сламање непријатељског напада уз извесне своје жртве постепеним увођењем своје живе силе на ватрене положаје.